

gödrei erősen megbolygatták, így települési jelenségek megfigyelésére nem nyílt lehetőségünk.

A Ny-i szelvényfalnál egy nagyméretű, mély gödörből a késő neolit Lengyeli kultúra vörös alapon fehérrel festett kerámiatöredékei, vastag falú edénydarabok, valamint nagy mennyiségű állatcsont került elő.

A feltárt 500 m hosszú, 7 m széles felületen a legtöbb leletanyagot a késő rézkori Badeni kultúra időszakából találtuk. Gazdag kerámia leletanyagot tartalmaztak a szabályos kerek tárológödrök, melyeket a területen nagy sűrűségben beásott honfoglalás kori sírok megbolygattak. A hamuval sűrűn kevert, helyenként elszenesedett fadarabokat is tartalmazó, valamint az egész felületen erősen átégett paticsörmeléssel kevert humuszbetöltésből rendkívül sok kerámiatöredéket (vastag falú hombártól a vékony füles korsóig) gyűjtöttünk. A kelta korból két téglalap alakú, földbe mélyített építmény gödrét, valamint néhány objektumot bontottunk ki.

Az „őshumuszba” mélyítve 9–11. századi temető 152 sírját tártuk fel. Nem lehetett biztosan eldönteni, hogy folyamatosan használták a temetőt, vagy a Karoling kori és a honfoglalás utáni temető egymástól függetlenül került egy helyre. A datálható 9. századi sírok a domb tetején, nagyjából egy sorban helyezkedtek el, középen két igen mély, nagy sírgödör két oldalán. Tájolásuk Ny-K. Jellegzetes temetkezési szokásuk az edénymelléklet, többnyire a koporsó fölött. Jellemző leletanyag: lándzsa, köpűs nyílhegyek, Wadenbindengarnitur, rúdgyöngyök, lemezgömbös fülbevaló, pajzs alakú lemezgyűrűk, fenékbélyeges edények.

A 10–11. századi sírok a déli és az északi lejtőn csoportosultak, a déli oldalon a 9. sz.-i síroktól mintegy 15 m-re jelentek meg, itt volt az egyetlen, melléklet nélküli, részleges lovas-temetkezés. Az északi oldalon közvetlenül csatlakoztak a korábbi temetkezésekhez, itt több szuperpozíciót is megfigyelhettünk. A sírgödrök általában sekélyek, keskenyek, Ny-K tájolásúak, a humuszrétegben többször nem voltak megfigyelhetők. Jellemző leletanyag: nyílhegyek, csontíj markolatverete, csiholók, vaskések, egyszerű varkocskarikák, kéttagú csüngő alsó része, kerek pityke, néhány gyöngyszem, sima bronzkarpercek, S-végű és bepödrött végű hajkarikák, fülbevaló, torques, ún. „rovásírásos” gyűrű.

Az „őshumusz” felett, illetve abba beleásva találtuk a 14–16. századi falu maradványait. Mintegy 110 objektumot tártunk fel a 7 m-es sávban, zömük cölöplyuk és gödör, némelyik datálása lelet hiányában bizonytalan. A dombtetőn egy legalább két periódusú lakóház került elő, alaprajzát a 20 m hosszan követhető cölöpsorok meglehetősen bizonytalanul rajzolják ki. Déli végében volt a konyha (kemencékkel, padlószint töredékével) – a későbbi sírok éppen itt sűrűsödtek, alaposan megbolygatva a ház maradványait. A déli lejtőn négy gazdasági épületet azonosítottunk, ezek átlag 8 méteres sekély foltok, bennük gödrök, mellettük cölöpnyomok. Feltártunk egy szabadban álló kemencét. Az északi lejtőn találtunk több vermet (egyikben nagy „kaposz-

táskó”) és egy kutat, melynek faszerkezetéből mintákat vettünk.

Feltártuk a 17–18. századi temető 52 sírját a dombtetőn, beleásva a telepobjektumokba. Könnyen felismerhetőek voltak hamus-szürke betöltésükről és a sok egyforma koporsószegekről. Számtalan többszörös szuperpozíciót figyeltünk meg. Tájolásuk Ny-K, általános a deszkakoporsó használata. Viseleti elemek és néhány egyéb tárgy alkotja a leletanyagot: csizmapatkó (egy sírban sarkantyú is), mentegombok, vaskés, csiholó, horog, Benedek-kereszt, egy sírban három pénz (a legkésőbbi 1672-ből), kontytű, fűzőkarikák, ruhaflitterek, rózsafüzér, medál, hét db párta (gyereksírokban), gyöngysor.

Az ásatáson részt vett Gabrieli Gabriella és Szőnyi Eszter régészek, Takács Károly egyetemi hallgató.

EGRY ILDIKÓ – TOMKA PÉTER

160. Hobol, Sikotai-árok

(Baranya megye) Ró

1969-ben a Sikotai árok ásásakor (a „Napkeleti-földektől” délre levő legelőn áthaladó út mentén) felszínre került bronzszobrot, bronzbaltát és római pénzeket a közelben tárcsázást végző Lieb József találta meg. A szobrot megmutatta a MNM régészeinek. Ezután a lelet feledésbe ment, a pénzek elkallódtak, a baltát pedig a megtaláló géppel megcsiszolta. 2000 márciusában anyagiilag megszorulván a szobrot és a baltát a Janus Pannonius Múzeumnak felkínálta eladásra. Március 9-én szálltam ki Hobolba megnézni a szobrot, és szintén javasoltam a megvételt. A leletek körülbelüli találási helyét Lieb József 2000. június 2-án a helyszínen megmutatta.

A találó a baltát megcsiszolta, így csak következtethetünk eredeti alakjára. Óskori formájú, anyaga miatt a római korban használatra alkalmatlan lehetett. Sárgaréz színű.

A szintén sárgaréz színű szobor köpűs kiképzésű. Ülő istenséget ábrázol, kezében három attribútummal: faág, pánsíp, görbe bot (görbe kürt?). Magassága 18,8 cm, szélessége 17,6 cm, súlya 2,645 kg.

A szobor római kori kocsi díszítőeleme lehetett, esetleg egy halotti kocsihoz tartozott. A figura öltözéke és az oldalán levő oroszlánfejek keleti istenségre – Attisra – vallanak. A balta lehetett esetleg méltóság-, vagy tiszt-ségjelvény. A lelet újabb adatokat szolgáltat a 2. századi kocsis temetkezés szokásáról és előfordulási helyeiről.

A szobor jelentősége miatt a feltételezett kocsis temetkezést egy hitelesítő ásatással mindenképpen tisztázni kellene.

GÁBOR OLIVÉR

161. Homokmégy, Székes

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, Á

2000. március 13.–április 3. között régészeti feltárást végeztünk a lelőhelyen. A IX–XI. szelvényvel a 185–296. sz. régészeti objektumokat tártuk fel. Az előkerült 112

objektum 55 darab 10–11. századi sírból és 57 darab késő bronzkori, szarmata és Árpád-kori telepobjektumból (ház, árok, gödör, cölöplyuk) tevődött össze. Összesen kb. 1800 m² területet tártunk fel.

A késő bronzkori telepet egy ház (266. sz.) képviselte. A telepobjektumok többsége szarmata korú volt. Napvilágra került 9 szarmata korú földbe mélyített és egy cölöpház, valamint több élelem- és szeméttároló gödör. A házakban egy kivételével nem volt tüzelőberendezés. A lelőhely DK-i részében számos, valószínűleg szarmata korú cölöplyuk került elő. Ezek helyenként rendszert alkottak, amiből kisebb cölöpépületekre következtethetünk.

Feltártuk a 10–11. századi temető D-DK-i részét. Az eddigi ásatások során mintegy 215 sír került napvilágra. Az ez évi ásatási terület, illetve a temető DK-i részén előke-
rült néhány cölöpszerkezetes és füles, valamint számos padmalyos sír. A sírokból sima, nyitott és S-végű, ezüst- és bronz hajkarikák, nyitott végű állatfejes és egyéb bronz karperecek, ezüst és bronz pántgyűrűk, gyöngyök, bronz fülesgombok, fenőkövek, csiholók, bronzcsörgők, vaskések, vasnyílhegyek kerültek elő. Az idei ásatással teljesen feltártuk a temetőt. A viszonylag kis sírszámú temető használatának idejét a 10. század első felétől a 11. század első harmadáig állapíthatjuk meg.

A lelőhely D-i részén egy Árpád-kori településrészlet is napvilágra került. Feltártunk 3 házat és számos árok részletet. Az egyik házban kőből épített kemence (251. sz.) helyezkedett el.

A feltárást a Millenniumi Emlékbizottságtól pályázati úton kapott 1,75 M forintból finanszíroztuk.

GALLINA ZSOLT

162. Ikervár, Katolikus templom

(Vas megye) KÖ

A 2000. június 26. és július 21. között tartó kutatás ideje alatt a következő alapvető megállapításokat tehetjük.

A templom hajója és szentélye is a 15. századra keltezhető. A szentélyben gótikus patronos kifestés és barokk falfestmény részlete került elő. Különösen értékes a festett kőből faragott, áttört mérműves pastoforium.

A torony barokk, kivéve a kaput, mivel azt a gótikus nyugati kapu részleges áthelyezésekor építették be.

A mai karzat 19. század végi az aranyozott fejezetű öntött vas tartóoszloppal. Többféle karzatalap mellett a protestáns időre keltezhetően körbeépített karzatalap is került elő.

Különböző korszakokra tehető a rendkívül változatos padozat, mely több ponton beszakadt; a 18. századig történő folyamatos temetkezések miatt egyenetlenül és erőteljesen megsüllyedt. A gótikus fal alapozási mélységénél jóval mélyebbre nyúló sírok miatt a kavicsos altalaj helyett a templom belsejében humuszban gazdag, jó vízáteresztő, laza talaj alakult ki.

Az épület szellőztető lábazata alatt vastagon rákent cementsimítás tovább gátolja a diffúz pára távozását. A

mischunggal felragasztott lábazathoz a járdát lejtés nélkül ragasztották. A fent említett okok miatt az épület nedves.

A barokk pilaszterek jól megépítettek és a szilárd altalajra építették őket. Így a gótikus, kis mélységre épített alapfalak, melyek mellől kiásták az eredeti altalajt, szintén vezetik a nedvességet.

A felszivárgó nedvesség miatt a közeljövőben táblásan fog lezuhanni a nemes vakolat az épület külsején.

Ugyanakkor a kutatás során kiderült, hogy az épület külsején lévő 16. századi többszínű kifestés megmaradt, az É-i oldalon a sekrestye padlásán a mai napig megtekinthető. A geometrikus reneszánsz festés kijelöli az egykori párkánymagasságot és a sarkokat is szépen keretezi. Külső rekonstrukció javíthatna az épület külsején.

HAJMÁSI ERIKA

163. Inárcs, Szent György templom

(Pest megye) Á, Kk

A régóta ismert középkori templomhely feltárására egy millenniumi emlékpark építése miatt került sor. A kilenc hétig tartó feltárás során tisztáztuk az elpusztult középkori Szent György templom építési periódusait. A legkorábbi félköríves szentélyzáródású Árpád-kori egyházi épület É-i alapfalából maradt meg in situ részlet, mely agyagba rakott három vízszintesen fektetett kváderkő sorból állt. Teljes külső hossza 9,4 m, szélessége kb. 5,45 m, falvastagsága 80 cm.

A második periódusban a korai templom É-i falát meghagyva, ehhez É felől építettek egy kb. 2 m szélességű, kétsejtes helyiséget a korai templom teljes hosszában. Valószínűleg ugyanekkor bővítették ki a templom hajóját Ny felé 3,95 m-es külső hosszal a korai hajó szélességében. A kiszedett alapozások törmelékes habarccsal, apró kövekkel történt betöltését tudtuk kibontani. Eredeti, vízszintes téglából rakott, nagyobb kövekkel kombinált alapozás-részlet csupán a DNy-i sarokban maradt meg. A templom szentélyét is bővítették megőrizve az egyenes szentélyzáródást. Itt is csak a kitermelt alapozási árokba visszahullott törmelék rajzolta ki a szentély vonalát. (Külső hossz: 18,2 m, szélesség: 9 m)

